

Grzegorz M. Bartosik

Maryja w Koranie i w tradycji muzułmańskiej : czy osoba Maryi może być pomostem między tymi dwoma wielkimi religiami?

Studia Theologica Varsaviensia 45/1, 53-83

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

GRZEGORZ M. BARTOSIK OFMConv

MARYJA W KORANIE I W TRADYCJI MUZUŁMAŃSKIEJ CZY OSOBA MARYI MOŻE BYĆ POMOSTEM MIĘDZY TYMI DWIEMA WIELKIMI RELIGIAMI?

WPROWADZENIE

Islam jako religia i jako kultura odgrywa coraz to większe znaczenie i rolę we współczesnym świecie. Dostrzegają to nie tylko chrześcijanie mieszkający w Afryce czy Azji, gdzie mamy do czynienia z dynamiczną, zaplanowaną ekspansją tej religii. Także w Europie z roku na rok przybywa mahometan, którzy wraz ze swoją religią i zwyczajami stają się coraz bardziej widoczni w krajach do tej pory tradycyjnie chrześcijańskich. Pytanie o to, jaka jest prawdziwa nauka islamu stawia też coraz więcej ludzi w świecie, obserwujących zamachy terrorystyczne dokonywane w imię Allaha¹. Dla skrajnie fanatycznych mahometan religia stanowi bowiem główne uzasadnienie ich aktywności terrorystycznej. Czy jednak tak rzeczywiście jest i tak być powinno?

Sobór Watykański II w swojej nauce o relacji Kościoła do religii niechrześcijańskich z szacunkiem patrzy na mahometan, oddających cześć jednemu Bogu. Sobór, postrzegając wiele pozytywnych elementów religii muzulułmańskiej, podkreśla wśród nich fakt, iż wyznawcy Allaha, choć nie uznają Jezusa za Syna Bożego, to jednak widzą w nim wyjątkowego proroka, a Jego dziewiczą Matkę Maryję czczą, a nieraz *pobożnie Ją nawet wzywają*². W Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* Sobór zaznacza, że muzulułmanie są w jakiś sposób przyporządkowani do Kościoła przez fakt wiary w jedyne i miłosiernego Boga³. Ponadto Sobór zachęca tak chrześcijan, jak

¹ Por. G. De Rosa, *Islām e Occidente. Un dialogo difficile ma necessario*, Roma 2004, s. 108-114.

² DRN 3.

³ Por. KK16.

i muzułmanów do przebaczenia różnych krzywd wyrządzanych sobie nawzajem w przeszłości i do wspólnej pracy i wysiłku na rzecz sprawiedliwości społecznej, dobra moralnego, pokoju i wolności⁴. W tym samym duchu wielokrotnie wypowiadał się papież Jan Paweł II, zarówno w swoich dokumentach⁵, jak i podczas przemówień w czasie spotkań tak z chrześcijanami żyjącymi w krajach muzułmańskich, jak i z samymi muzułmanami⁶. O konieczności dialogu między chrześcijanami a muzułmanami uczy też Ojciec Święty Benedykt XVI.

W całym świecie widać nagłą potrzebę budowania pojednania i pokoju, i to nie tylko między Żydami i Arabami, ale również między chrześcijanami i muzułmanami.

Kościół ustami Ojców Soborowych i papieża Jana Pawła II wskazał na kilka ważnych elementów w religii muzułmańskiej, które mogą stanowić istotny pomost na drodze wspólnej wędrówki do Pana Boga oraz na drodze wzajemnego dialogu i pojednania między wyznawcami islamu a chrześcijanami. Jednym z nich może być niewątpliwie osoba Maryi z Nazaretu, uznawanej przez chrześcijan za Matkę Boga a przez muzułmanów za Matkę wielkiego proroka. W niniejszym artykule zostanie ukazane, w jaki sposób muzułmanie patrzą na Najświętszą Maryję Pannę oraz w jakim sensie jej Osoba może jednoczyć obie religie.

1. POWSTANIE I GŁÓWNE CECHY RELIGII MUZUŁMAŃSKIEJ

Aby móc we właściwej perspektywie spojrzeć na Osobę Maryi w islamie przedstawimy najpierw bardzo syntetycznie historię po-

⁴ Por. DRN 3.

⁵ Np. *List Apostolski „Redemptoris Anno”* (20.04.1984); *Tertio millennio adveniente* (10.11.1994), nr 53; *Adhortacja Apostolska „Ecclesia in Africa”* nr 66. Por. E. Sakowicz, *Islam. W nauczaniu Jana Pawła II*, EK, t. 7, k. 513-514.

⁶ Por. np. Jan Paweł II, *Braterska solidarność i przyjaźń oparciem dla wielkiej sprawy godności człowieka. Przemówienie do religijnych przywódców muzułmańskich Ghany*, w: *Jan Paweł II w Afryce, 2 V-12 V 1980. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1985, s. 211-212; *Wierzymy w Boga, wielbimy Boga, szukamy Boga. 19 sierpnia 1985 – Casablanca. Spotkanie z młodzieżą muzułmańską*, *OsRomPol* 6 (1985) z. 2. Por. E. Sakowicz, *Islam. W nauczaniu Jana Pawła II*, EK, t. 7, k. 513-514.

⁷ Por. Benedykt XVI, *Przemówienie do ambasadorów krajów muzułmańskich*, Castel Gandolfo, 25.09.2006. Por. K. Wiśniewska, *Szacunek dla islamu. Papież wzywa, by wspólnie przeciwstawić się przemocy*, „Gazeta Wyborcza” z dn. 26.09.2006, s. 1.

wstania islamu i rozwój tej religii oraz najbardziej charakterystyczne jej cechy.

1.1. Powstanie i rozwój islamu

Islam powstał na początku VII wieku w zachodniej części półwyspu arabskiego. Przebiegała tam wyjątkowo ważna droga handlowa łącząca Indie z Arabią i krajami basenu Morza Śródziemnego. Centrum handlowym i religijnym zachodniego wybrzeża była Mekka, gdzie czczono głównie pogańskiego bożka Hubala (którego znakiem był olbrzymi czarny kamień zachowany do dziś w Kaabie) oraz wiele innych bożków, których imiona również z czasem umieszczano na świętym kamieniu⁸. Zyski z handlu oraz z prowadzenia pogańskiego sanktuarium czerpało plemię Koraszytów (Quraysh), którzy wymuszali na pielgrzymach płacenie olbrzymich kwot za żywność i wodę, krwawo tłumili wszelkie objawy buntu i handlowali niewolnikami, niezbędnymi im głównie do organizowania wielkich karawan⁹. Oprócz Arabów do Mekki trafiali też (głównie jako niewolnicy) Żydzi i chrześcijanie (przeważnie jakobici i nestorianie). Stąd w Mekce już przed Mahometem znany był kult jedyne Boga chrześcijan i Żydów.

1.1.1. Najważniejsze etapy z życia Mahometa

Twórcą religii muzułmańskiej stał się mieszkaniec Mekki – Mahomet. W procesie tworzenia nowej religii napotkał on na kilka sprzyjających okoliczności, zarówno na płaszczyźnie politycznej, socjalnej, jak i religijnej. Na płaszczyźnie politycznej dwa sąsiadujące z Arabią mocarstwa: bizantyjskie i perskie były osłabione nieustannymi wzajemnymi wojnami, a ludy przez nich podbite szukały sposobności do uwolnienia się spod uciążliwego panowania. Na płaszczyźnie społecznej następowało przejście od życia koczowniczego do życia osiadłego, a ludzie bardziej zaczęli odczuwać potrzebę religii jako doświadczenia osobistego. Wreszcie na płaszczyźnie religijnej coraz wyraźniejsza stawała się po-

---

⁸ Mówi się wręcz o 360 bożkach, jakie czczone były w Mekce przed Mahometem. Por. G. Ghari b, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, Roma 1989, s. 34, mps.

⁹ Por. *tamże*, s. 33.

trzeba przejścia od pogaństwa i wielobóstwa do religii monoteistycznej. Docierający do Arabii judaizm był już silnie zamknięty sam w sobie. Z kolei chrześcijaństwo było podzielone na wiele zwalczających się nawzajem odłamów, stąd nie miało wówczas tak wielkiej siły oddziaływania¹⁰.

Mahomet urodził się w Mekce w roku 570. Dość szybko stracił rodziców (ojciec zmarł jeszcze przed jego narodzinami, a matka gdy miał 6 lat). W wieku 12 lat podczas podróży z karawaną do Syrii spotkał chrześcijańskiego mnicha Bahira, co świadczy o jego dość wczesnym kontakcie z religią chrześcijańską. W roku 600 poślubił bogatą wdowę Khadiżę, dzięki czemu został wprowadzony do elit plemienia Koraszytów, stając się człowiekiem bogatym i szanowanym. W wieku 40 lat, czyli w roku 610 otrzymał (według jego świadectwa) misję od Boga przez pośrednictwo anioła Gabriela, aby wzywać ludzi do wiary w jedyne Boga. W działalności prorockiej Mahometa można wyróżnić cztery główne etapy: trzy w okresie mekkańskim i jeden w okresie medyńskim.

W pierwszym etapie mekkańskim (612-615) nauczanie i działalność Mahometa mają charakter ściśle religijny. Jawi się jako prorok, który głosi wiarę w jedyne Boga. Obwieszcza potępienie dla bogatych a raj dla biednych. W drugim okresie swego przepowiadania w Mekce (615-619) Mahomet często odwołuje się do Biblii, opowiadając przede wszystkim dzieje proroków. Spotyka się z bojkotem ze strony swoich współziomków i musi uciekać do Abisynii (po raz drugi). Następuje jednak coraz więcej nawróceń na wiarę muzułmańską. Trzeci okres mekkański (619-622) jest jeszcze trudniejszy: prześladowanie przeciw niemu się wzmaga, umiera także jego żona. W roku 622 Mahomet ucieka z Mekki i udaje się do miasta Yathreb, które otrzymuje nazwę Medyna, czyli miasto proroka. Rozpoczyna się czwarty okres (622-632), czyli okres świętej wojny z niewiernymi (głównie z mieszkańcami Mekki), zakończone zdobyciem Mekki w roku 630. Potem rozpoczyna się stopniowy podbój półwyspu arabskiego i podporządkowywanie sobie innych plemion arabskich oraz ludów chrześcijańskich. Mahomet umiera w roku 632 w Medynie¹¹.

¹⁰ Por. *tamże*, s. 34-35.

¹¹ Por. G. De Rosa, *Islām, dz. cyt.*, s. 14-21. Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica, dz. cyt.*, s. 36-39.

1.1.2. Ekspansja islamu w ciągu historii

Po śmierci Mahometa nastąpił szybki i dynamiczny rozwój terytorialny religii muzułmańskiej. Pierwszy okres, zwany okresem państwa medyńskiego obejmuje lata 632-660 i uchodzi za najbardziej idealny okres w historii islamu. W tym czasie zostały zgromadzone rozproszone zapiski koraniczne i zebrane w całość. Nastąpiła też znaczna terytorialna ekspansja islamu na tereny Syrii, Persji i północnej Afryki. W tym czasie nastąpił też trwający do dziś podział w islamie na sunnitów (zwolenników tradycji Mahometa) i szytów (zwolenników nauki Alego, zięcia Mahometa)¹². Kolejny rozwój islamu jako religii i związanych z nią struktur państwowych wiąże się z trzema wielkimi dynastiami. Pierwszą z nich była dynastia Omajjadów, której imperium trwało w latach 660-750. Omajjadzi przenieśli stolicę do Damaszku, a zwierzchnik państwa przyjął tytuł kalifa, czyli następcy Mahometa. Omajjadzi dotarli w swych podbojach do Afganistanu, Armenii, Indii i Chin. Na Zachodzie dotarli do Hiszpanii i Galii, gdzie ich ekspansja została zatrzymana w roku 732 pod Poitiers. Oskarżeni o laksyzm religijny Omajjadzi zostali usunięci od władzy na Wschodzie, władzę przejęła dynastia Abbasydów (750-1258), a stolica imperium została przeniesiona do Bagdadu. Był to złoty okres rozwoju kultury islamskiej, która czerpała też obficie z dorobku kulturalnego chrześcijaństwa i starożytnej Grecji. Kolejne wielkie dynastie to dynastia Mameluków (1250-1517) z siedzibą kalifa w Kairze oraz imperium Turków Ottomańskich (1517-1924), którzy w roku 1453 zdobyli Konstantynopol i najechali Europę. Pod rządami tureckimi religia muzułmańska dotarła na Bałkany, Krym, i wyspy na morzu egejskim, a siedzibą kalifatu został Istanbuł. W roku 1924 Atatürk, prezydent Turcji zawiesił instytucję kalifatu i zlaicyzował państwo¹³. Po I i II wojnie światowej zaczęły tworzyć się niezależne państwa islamskie, które łączą się i od 1971 roku współpracują ze sobą w ramach ogólnoświatowej Konferencji Muzułmańskiej¹⁴.

Dziś muzułmanie stanowią jedną z dwóch (obok chrześcijaństwa) największych religii na świecie i według najnowszych danych

¹² Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, dz. cyt., s. 3

¹³ Por. J. Nosowski, E. Sakowicz, *Islam. Dzieje*, EK, t. 7, k. 504-505, G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, Roma 1989, s. 3-11, mps.

¹⁴ Por. J. Nosowski, E. Sakowicz, *Islam. Dzieje*, EK, t. 7, k. 503.

liczą ponad miliard wyznawców. Obok krajów arabskich, islam rozwija się także w Afryce środkowej, w Azji (Iran, Indie, Indonezja, Pakistan) oraz w diasporze, czyli głównie w Europie Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych.

1.2. Cechy charakterystyczne religii muzułmańskiej

Słowo „islam”, którym określamy swoją religię wyznawcy Allaha, oznacza dosłownie „uległość”, czyli poddanie sobie woli Bożej. A zatem wyznawcy islamu, czyli muzułmanie, to ci, którzy są posłuszni Bożym nakazom. To poddanie się woli Bożej dotyczy wszystkich sfer życia, a więc nie tylko doktryny i kultu, ale także powinno być dostrzegalne w prawie, strukturach państwowych, polityce, kulturze, działalności gospodarczej¹⁵.

1.2.1. Koran jako źródło wiary muzułmańskiej

Źródłem teologii dla islamu jest *Koran* oraz pozakoraniczna tradycja pochodząca od *Mahometa*. Według muzułmanów *Koran* jest jedynie częściowym odtworzeniem oryginału znajdującego się w niebie. Ten oryginalny *Koran* – niebieski jest niestworzony i wieczny, nieporównywalny z żadnym ludzkim pismem¹⁶. Według *Mahometa*, nie tylko objawienie, które on otrzymał, ale także objawienie judeo-chrześcijańskie, poczynając od Abrahama a skończywszy na Jezusie, opiera się na niebieskim oryginale. Jednakże Żydzi i chrześcijanie – zdaniem *Mahometa* – sfałszowali pierwotne objawienie Mojżesza, Dawida i Jezusa, stąd jedynie *Koran* jest wolny od zniekształceń¹⁷. Według *Mahometa* *Koran* jest ostatnim i ostatecznym objawieniem Boga. Bóg sam mu go czytał, objawił i wyjaśniał (*Koran* 97, 1-2)¹⁸. To pismo jest

¹⁵ *Islam a chrześcijaństwo. Na temat islamu Danuta Mytko rozmawia z ks. dr Leonardem Ficem z katedry Fenomenologii Religii przy Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie*, „My a Trzeci Świat. Pismo gdańskiego ośrodka Ruchu solidarności z ubogimi Trzeciego Świata Maitri”, lipiec 2002 [nr 6]; J. Notowski, E. Sakowicz, *Islam. Doktryna*, EK, t. 7, k. 501.

¹⁶ Por. G. De Rosa, *Islām, dz. cyt.*, s. 25-26; *Islam a chrześcijaństwo, art. cyt.*; J. Nosowski, E. Sakowicz, *Islam. Doktryna*, EK, t. 7, k. 501.

¹⁷ Por. J. Nosowski, E. Sakowicz, *Islam. Doktryna*, EK, t. 7, k. 501.

¹⁸ Cytując teksty Koranu będziemy posługiwać się następującym polskim tłumaczeniem: *Koran. Z arabskiego przełożył i komentarzem opatrzył Józef Bielawski*, Warszawa 1986.

światłem i przewodnikiem dla ludzi. Ma moc rozróżniania prawdy od fałszu (Koran 59,21). Jest niepowtarzalny. Żaden z ludzi nie jest już w stanie napisać słów o podobnym znaczeniu (Koran 2,23; 10,38)¹⁹.

Słowa koraniczne spisane przez M a h o m e t a na różnych kawałkach liści palmowych, tabliczkach kamiennych i skórze zostały szybko zebrane przez jego uczniów (632-635) i spisane w formie jednej księgi. Składa się ona ze 114 sur, czyli rozdziałów, a zawiera 2636 wersetów²⁰.

1.2.2. Dogmaty islamu

Koran jako kodeks życia religijnego i cywilnego zawiera naukę dogmatyczną oraz konkretne wskazania dotyczące życia religijnego i społecznego wspólnoty mużulmańskiej. W oparciu o naukę *Koranu* teologowie islamscy sformułowali pięć dogmatów wiary, które są następujące: 1) wiara w jednego Boga; 2) wiara w posłańców Bożych od Adama do M a h o m e t a (w liczbie 28. wśród nich w Mojżesza i Jezusa), z których jednak M a h o m e t jest najważniejszy, bo przekazał pełnię objawienia; 3) wiara w istnienie aniołów, którzy są posłańcami Boga; 4) wiara w dzień sądu ostatecznego; 5) wiara w Boże rządy nad światem i Boże decyzje, którym należy się podporządkować²¹.

Mużulmanie uważają, że Żydzi i chrześcijanie przyjęli tylko część objawienia koranicznego, a przez to je zniekształcili.

1.2.3. Zasady moralne islamu i rola wspólnoty mużulmańskiej

Podstawowa zasada moralna religii mużulmańskiej, sformułowana w *Koranie* polega na tym, aby czynić dobro a unikać zła (por. Koran 3, 110). *Koran* w swoich ogólnych założeniach powtarza naukę Dekalogu. Naukę *Koranu* można by streścić w sformułowaniu, że każdy mużulmanin ma wypełniać wiernie swoje obowiązki w sto-

¹⁹ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, Roma 1989, s. 48-49, mps.

²⁰ Por. *tamże*, s. 42.

²¹ Por. G. De Rosa, *Islām, dz. cyt.*, s. 32; G. Gharib, *Maria nel Coran o e la tradizione islamica*, art. cyt., s. 14-16; *Islām a chrześcijaństwo*, art. cyt.; J. Nosowski, E. Sakowicz, *Islām. Doktryna*, EK, t. 7, k. 501.

sunku do Boga (przepisane modlitwy, post, jałmużny, pielgrzymki) i w stosunku do ludzi (szczerłość, szacunek w stosunku do rodziców, utrzymywanie dobrych relacji z sąsiadami, gościnność, szacunek dla rodziny i dóbr bliźniego, opieka nad sierotami i słabymi, szacunek dla życia ludzkiego, unikanie rozpusty, zakaz picia alkoholu)²². Koran często mówi o piekle i raju. Ten ostatni jest przedstawiany jako stan szczęśliwości typowo ziemskiej (obfitość wody, zieleni, obecność pięknych dziewczyc)²³.

Islam bardzo mocno podkreśla znaczenie wspólnoty. Wszyscy mąhometanie są braćmi (Koran 49,10). Budowaniu wspólnoty muzułmańskiej sprzyjają przepisy kultyczne, które są w większości aktami wspólnotowymi i mają być manifestowane na zewnątrz.

1.2.4. Kult Boga w islamie.

Czy istnieją w islamie święci i ich orędownictwo?

Kult Boga w islamie sprowadza się do pięciu przepisanych obowiązków, które każdy wierzący musi skrupulatnie wypełniać. Są to: 1) wyznawanie wiary, tak słowem, jak i przykładem życia; 2) pięciokrotna modlitwa w ciągu dnia, odmawiana w kierunku Mekki; 3) post w miesiącu ramadan, podczas którego wierzący musi się powstrzymywać od wschodu do zachodu słońca od jedzenia, picia, palenia i współżycia seksualnego; 4) pielgrzymka do Mekki, którą każdy wierzący musi odbyć przynajmniej raz w życiu; 5) jałmużna. Jeden z odłamów islamu, tzw. charydżyci dodają jeszcze szósty obowiązek, czyli walkę o wiarę (tzw. dżihad)²⁴. Dniem świętym jest piątek. W tym dniu przywódca duchowy danej społeczności, czyli imam przewodniczy w meczecie modlitwom wspólnoty muzułmańskiej.

Czy można mówić w islamie o kulcie świętych, skoro tak radykalnie podkreślany jest monoteizm?

Jest to problem złożony. Na pewno nie można mówić o kulcie świętych w islamie w znaczeniu chrześcijańskim. W *Koranie* znajdu-

²² Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, Roma 1989, s. 16-18, mps.

²³ Por. *tamże*, s. 18.

²⁴ Por. G. De Rosa, *Islām*, dz. cyt., s. 31; G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, Roma 1989, s. 19-21, mps.; *Islam a chrześcijaństwo*, art. cyt.; J. Nosowski, E. Sako-wicz, *Islam. Doktryna*, EK, t. 7, k. 502.

ją się teksty nakazujące szacunek i cześć *Mahometowi* oraz jego rodzinie (Koran 33, 32-33. 53; 49,2). Później islam wprowadził pewien rodzaj czci dla ludzi nazwanych „przyjaciółmi Boga”. Należą do nich przede wszystkim: rodzina *Mahometa*, pierwsi emigranci z Mekki do Medyny, ludzie ściśle wierzący, męczennicy, którzy zginęli walcząc w imię Allaha, ludzie święci. W północnej Afryce czczeni są też tak zwani *marabuci*, ludzie święci, którzy oparli się inwazji hiszpańskiej na Maroko²⁵. Choć muzułmanie formalnie odrzucają wszelką formę pośrednictwa, to jednak z czasem wykształciła się doktryna o wstawiennictwie *Mahometa* w dniu sądu ostatecznego, oraz o wstawiennictwie aniołów, proroków, męczenników i świętych na rzecz skruszonego grzesznika. Ponadto istnieje w islamie kult naśladowania *Mahometa* i proroków, co ma swoje wyraźne odniesienie w sposobie, w jaki muzułmanie patrzą na Chrystusa i Maryję²⁶.

2. STOSUNEK ISLAMU DO OBJAWIENIA CHRZEŚCIJAŃSKIEGO

Aby móc we właściwym świetle mówić o miejscu i roli, jakie w islamie odgrywa Maryja, trzeba najpierw spojrzeć na to, jak muzułmanie patrzą na Osobę Chrystusa, bowiem osoba Dziewicy z Nazaretu jest nierozzerwalnie związana ze swoim Synem. Przedstawmy więc najpierw syntetycznie stosunek muzułmanów do Jezusa z Nazaretu.

Tak jak to już zostało zaznaczone, *Mahomet* i muzułmanie uważają, że Żydzi i chrześcijanie wypaczyli prawdziwe objawienie Boże. Wielu badaczy przypuszcza, że *Mahomet* nie zetknął się z prawdziwą nauką chrześcijańską, a jedynie z jej wypaczeniem, jakie funkcjonowało w jednej z sekt chrześcijańskich na Półwyspie Arabskim. Dostrzegając prawdę, jaka tkwiła w religii monoteistycznej, odrzucił bóstwo Chrystusa i wiarę w Trójcę Świętą (której prawdopodobnie nigdy dobrze nie poznał, bowiem według Koranu chrześcijańska „Trójca” jest Allah, Syn Boży i Maryja), a sam ogłosił się prorokiem Boga. Jednakże *Mahomet*, pisząc Koran

²⁵ Por. B. Zaorska, *W cieniu islamu*, Niepokalanów 1991, s. 11.

²⁶ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, dz. cyt., s. 21-22.

w oparciu o Stary Testament i Ewangelię, ukazał w niej Jezusa jako wybitnego proroka – posłańca Bożego²⁷.

2.1. Postać Jezusa w Koranie

Imię Jezusa pojawia się w *Koranie* 25 razy. Jest o Nim mowa w 15 surach i są mu poświęcone 93 wersety. *Koran* nazywa Jezusa (arab. *Isa*) Mesjaszem, ale nie w znaczeniu chrześcijańskim (Koran 3,45). Jezus jest „Bożym słowem” i duchem od Boga²⁸, którego Bóg tchnął w dziewicę Maryję (Koran 4,171). Nie może być jednak Synem Boga, bo to sprzeciwiałoby się zasadzie jedności i jedyności Boga (Koran 9,30-31). Według *Koranu* Maryja poczęła Jezusa za sprawą Ducha Bożego. Podczas swojego życia ziemskiego Jezus przedstawiany jest przez *Koran* jako wybitny prorok (Koran 19,30), który został posłany do Izraelitów (Koran 3,49; 5,116), aby ich przywołać do czystego monoteizmu (Koran 43, 57-64; 5,116). Jezus za zgodą Boga czyni liczne cuda (Koran 3,49; 5,110; 19,24-25). Ale cuda te nie są w stanie nawrócić synów Izraela, poza nieliczną grupą Jego Apostołów (Koran 3,52-53; 4,65; 5,112-113; 8,110-111, 61, 6.14). Żydzi chcieli ukrzyżować Jezusa i wydawało im się, że to zrobili, jednakże Bóg zabrał Jezusa do nieba (Koran 3,55-57; 4,157-158; 5,117). Jezus powróci na końcu świata jako znak czasu (Koran 43,61) i będzie świadczył przeciwko Żydom oraz chrześcijanom, którzy zrobili z niego Boga (Koran 4,159). Według *Koranu* Jezus posiada cechy i przymioty wszystkich proroków: On jest prorokiem (Koran 19,30), On otrzymał od Boga, tak jak Mojżesz, Dawid i Mahomet pismo, którym jest Ewangelia (wspominana w *Koranie* 12 razy, np. 5,46; 57,27 ....), będąca światłem dla ludzi. Jezus jest znakiem dla całego świata (Koran 19,21; 23,50; 21,91). Najważniejszą cechą i cnotą Jezusa jest to, że był prawdziwym czcicielem Boga (Koran 19,30; 43,59; 4,172) a także świadkiem prawdy (Koran 5, 117), pobłogosławionym przez Boga (Koran 19,31) i pełnym czci synowskiej wobec swojej Matki (Koran 19,33)²⁸.

²⁷ Por. J. Gnilka, *Biblia a Koran. Podobieństwa i różnice*, Kraków 2005, s. 114-115; *Islam a chrześcijaństwo*, art. cyt.; M. Borrmans, *Gesù Cristo e i musulmani del XX secolo. Testi coranici, catechismi, commentari, scrittori e poeti musulmani di fronte a Gesù*, Cinisello Balsamo 2000, s. 126.

²⁸ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2: *Gesù e Maria nel islam*, Roma 1989, s. 3-5, mps.; J. Gnilka, *Biblia a Koran*, dz. cyt., s. 104-120.

Ponadto *Koran* przypisuje Jezusowi cechy właściwe tylko Jemu. Według *Koranu* Jezus począł i narodził się z Dziewicy, a więc nie ma ojca ziemskiego, tylko jest owocem działania stwarzającego słowa Boga. Jezus nie umarł, ale został wzięty do nieba i przyjdzie stamtąd na ziemię na końcu świata i umrze tak jak wszyscy ludzie (Koran 4,157-158; 43,61)²⁹. Muzułmanie nazywają Jezusa także „Słowem Boga” (ponieważ jest owocem stwórczego działania Słowa Bożego – Koran 3,47.59; 19,35) oraz Duchem Bożym (Koran 4,171). Oba te określenia nie mają jednak nic wspólnego z ich znaczeniem chrześcijańskim, określającym Drugą i Trzecią Osobę Boską³⁰.

Koran zdecydowanie neguje, że Jezus jest Bogiem (Koran 5,72.116), że jest Synem Bożym (Koran 9,30; 19,34-35; 43,49), że jest jedną z Osób chrześcijańskiej Triady (Koran 4,171; 5,73). *Koran* neguje także fakt ukrzyżowania Jezusa i Jego śmierci (Koran 4,156; 3, 55)³¹.

2.2. Osoba Jezusa według tradycji muzulmańskiej

Późniejsza tradycja islamska (pozakoraniczna) wzbogaciła patrzenie na Jezusa o kilka nowych aspektów. W wielu komentarzach koranistycznych pojawia się próba wyjaśnienia tezy, że Jezus nie umarł na krzyżu. Najczęściej komentatorzy dowodzą, że Bóg zabrał Jezusa do nieba, a w jego miejsce ktoś inny poniósł śmierć (np. Judasz, św. Piotr, bądź setnik stojący u stóp krzyża). Inna interpretacja mówi o kilkugodzinnej męczarni Jezusa na krzyżu i potem o bezpośrednim Jego wniebowzięciu. Jeszcze inny nurt (filozoficzny i szyicko-izmaeliński) podkreśla, że na krzyżu umarło tylko ciało Jezusa, a dusza została wzięta do nieba³². W niektórych nurtach mistyki muzulmańskiej Jezus jest przedstawiany jako typ mistycznego zjednoczenia człowieka z Bogiem, ponieważ jego osoba została całkowicie przeniknięta Bożym Słowem i Bożym Duchem. Jezus jest ukazywany także jako wzór człowieka ubogiego³³.

²⁹ Por. J. Gnilk a, *Biblia a Koran*, dz. cyt., s. 116-119.

³⁰ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 5.

³¹ Por. *tamże*.

³² Por. *tamże*, s. 6.

³³ Por. *tamże*, s. 6-7.

Tematem zainteresowania teologów muzułmańskich jest również stan Jezusa między jego wniebowzięciem a dniem sądu ostatecznego. Najczęściej spotykana interpretacja wskazuje, że obecnie Jezus przebywa w tzw. niebie niższym obok tronu Bożego. Pierwotna literatura muzułmańska zgodnie z Ewangelią przypisywała Jezusowi rolę Sędziego w dniu sądu ostatecznego. Szyici odrzucili taką interpretację. Tradycja sunnicka natomiast wyraźnie widzi w eschatycznym przyjsciu Jezusa znak nadejścia końca świata. Najbardziej rozpowszechniona muzułmańska tradycja utrzymuje, że Jezus ukaze się na końcu czasów w konkretnym miejscu (Ramleh, Jerozolima, Damaszek), upomni chrześcijan, że zrobili z Niego Boga, zniszczy krzyże, unicestwi stada świń, a w końcu przybędzie do Medyny w chwili piątkowej modlitwy. Następnie umrze w Medynie i zostanie pochowany koło *Mahomet*³⁴.

Z kolei współcześni teologowie muzułmańscy, mówiąc o Jezusie, szerzej czerpią z nauki Ewangelii. Podkreślają Jego przesłanie miłości, Jego troskę o wyzwolenie człowieka. Mówiąc o Jezusie, rozważają także kwestię człowieka niesłusznie prześladowanego³⁵.

2.3. Relacja islamu do Kościoła Katolickiego

Na przestrzeni wieków między wyznawcami islamu a chrześcijanami (w sposób szczególnie Kościołem Katolickim) narosło wiele uprzedzeń i konfliktów. Zaangażowanie religijne w pozyskiwanie nowych wyznawców ściśle związane było bowiem z działaniami polityczno-militarnymi. Muzułmanie wielokrotnie próbowali zdobyć i podbić kraje chrześcijańskie, co w dużej części im się udało, gdy pod panowanie muzułmańskie trafiły tereny wielkich starożytnych patriarchatów chrześcijańskich, a w roku 1453 ze stolicy Cesarstwa Bizantyjskiego uczynili stolicę polityczną i religijną swego imperium muzułmańskiego³⁶. Również chrześcijanie odpłacali się wyznawcom islamu agresją, czego dowodem są krucjaty do Ziemi świętej w okresie średniowiecza, czy kolonializm brytyjsko-francuski w XIX i XX wieku. Zdarzały się jednak przykłady pokojowego współżycia i dialogu, jak choćby

³⁴ Por. *tamże*, s. 7.

³⁵ Por. *tamże*, s. 8.

³⁶ Por. G. De Rosa, *Islàm, dz. cyt.*, s. 164-166.

pokojowa wyprawa św. Franciszka do Ziemi świętej i jego spotkanie z sułtanem, czy długie lata pokojowej koegzystencji chrześcijan, Żydów i muzułmanów na terenie Hiszpanii w okresie średniowiecza.

Od czasu Soboru Watykańskiego II Kościół otworzył się szeroko na dialog z innymi religiami, także na dialog z islamem. Ten dialog jest wyraźnie dostrzegany zarówno na płaszczyźnie doktrynalnej, jak też (a może przede wszystkim) na płaszczyźnie codziennego, pokojowego współżycia chrześcijan i muzułmanów w wielu krajach. Niestety dialog ten coraz częściej bywa zagrożony przez muzułmański fundamentalizm, który zasadę świętej wojny (dżihadu) stawia jako naczelną hasło religii muzułmańskiej. Muzułmańscy ekstremiści, utożsamiając cywilizację zachodnią z chrześcijaństwem, podejmują zbrojne działania (także terrorystyczne), nadając aktom ściśle politycznym i militarnym interpretację religijną. W ten sposób fundamentalizm ten, w imię Allaha, staje się zagrożeniem dla pokojowego istnienia świata³⁷.

W tej perspektywie niezwykle istotne jest, aby młodych ludzi wychowywać w duchu pokoju, współpracy między różnymi narodami i religiami oraz szacunku dla osób wyznających inne wartości. Osobą, która może łączyć chrześcijaństwo z islamem, jest Matka Jezusa z Nazaretu, Maryja. Zapytajmy więc o to, jak muzułmanie patrzą na Maryję, oraz czy, a jeżeli tak, to w jaki sposób może ona pomóc w budowaniu mostów przyjaźni między tymi dwiema wielkimi religiami.

3. OSOBA I ŻYCIE MARYI WEDŁUG KORANU

Warto zauważyć, że Maryja jest kobietą najczęściej wspominaną w *Koranie*. Jej imię powraca 34 razy, przy czym 24 razy jest ściśle związane z imieniem Jezusa. Maryja obecna jest w 70 wersetach spisanych w 12 surach. Ma h o m e t, kompilując i układając opowiadania o Jezusie i Maryi z fragmentów Pisma Świętego, czasami jednak mieszał pewne fakty. Np. mylnie w pewnych miejscach utożsamia Maryję Dziewicą z siostrą Mojżesza i Aarona Miriam (Koran 3,33; 19, 28), uważając, że Jej ojcem był Imram (hebr. Amram),

---

³⁷ Por. J. Gn i l k a, *Biblia a islam*, dz. cyt., s. 178-182; G. De R o s a, *Islàm*, dz. cyt., s. 83-127.

znany z Wj 6,20³⁸. Nie zmienia to jednak faktu, że w Koranie Maryja jest przedstawiana jako Matka Jezusa Chrystusa i stąd wynika jej wielka rola, jaką odgrywa w islamie.

3.1. Teksty maryjne Koranu

Oto wykaz Tekstów Koranu, w których jest mowa o *Maryam*. W okresie mekkańskim są to następujące fragmenty:

Sura 19 *Maryam*, wersety 16-36;

Sura 43 *Ozdoby*, werseł 57;

Sura 21 *Prorocy*, werseł 91;

Sura 23 *Wierni*, werseł 50.

W okresie medyńskim postać Maryi występuje w następujących fragmentach:

Sura 2 *Krowa*, wersety 87 i 253;

Sura 4 *Kobiety*, wersety 156-157 i 171;

Sura 33 *Frakcje*, werseł 7;

Sura 57 *Żelazo*, werseł 27;

Sura 66 *Zakazanie*, werseł 12;

Sura 3 *Rodzina Imrana*, wersety 33-37 i 42-51;

Sura 5 *Stół zastawiony*, wersety 17, 46, 72-78, 110-117;

Sura 9 *Skrucha*, werseł 31.

Najczęściej teksty, w których jest mowa o Maryi, są to teksty mówiące o Jezusie, który jest nazywany „synem Marii”. Najwięcej elementów maryjnych zawierają trzy sury: 3 (*Rodzina Imrama*), 5 (*Stół zastawiony*) oraz sura 19 nazwana wprost *Maryam*. W oparciu o te teksty możemy naszkicować elementy biografii Maryi, które zostały przedstawione w *Koranie* oraz odczytać znaczenie, jakie Jej Osoba odgrywa w świętej księdze islamu.

3.2. Życie Maryi według Koranu

W zasadniczych elementach opis życia Maryi Mahomet czerpał z Ewangelii oraz z tradycji chrześcijańskiej. Zapisy chrześcijańskie zostały jednak zmodyfikowane zgodnie z myślą przewodnią Mahometa, że Chrystus nie jest Bogiem, stąd Maryja nie jest

³⁸ Por. J. Bielawski, *Komentarz. Wprowadzenie. Przypisy*, w: *Koran. Z arabskiego przełożył i komentarzami opatrzył Józef Bielawski*, Warszawa 1986, s. 854.

ukazywana jako Matka Syna Bożego, ale jako Matka Jezusa, a Chrystus najczęściej określany jest zwrotem: „syn Marii”.

W *Koranie* możemy znaleźć opis pięciu wydarzeń z życia Maryi, które poniżej zostaną przedstawione.

3.2.1. Narodzenie Maryi

Narodziny Maryi (o których nie ma mowy w Ewangelii, a znajdujemy tylko o nich wzmiankę w apokryfach chrześcijańskich) są opisane w *Koranie* w surze 3, zatytułowanej *Rodzina Imrana* w wersektach 35-37a. Oto przywoływany fragment:

33. *Bóg wybrał Adama i Noego, rodzinę Abrahama i rodzinę Imrana – ponad światy!*

34. *jako potomstwo jednych i drugich. Zaprawdę, Bóg jest słyszący, wszechwiedzący!*

35. *Oto powiedziała żona Imrana: «Panie mój! Ja poświęcam Tobie to, co jest w moim łonie. Przyjmij to więc ode mnie, wszak Ty jesteś Słyszący, Wszechwiedzący!»*

36. *A kiedy ona porodziła powiedziała: «Panie mój! Oto złożyłam ją – istotę żeńską» A Bóg wie najlepiej, co ona złożyła, przecież rodzaj męski nie jest jak żeński. «Nazwałam ją Marią. Oto oddaję ją, ją i jej potomstwo, Tobie pod opiekę przed szatanem przeklętym».*

37. *I przyjął ją jej Pan przyjęciem pięknym, i zaopiekował się nią Zachariasz.*

Jak widać *Koran* nie przyjął z tradycji chrześcijańskiej imion rodziców Maryi: Joachim i Anna. Następuje pewne pomieszenie pojęć, bowiem Maryja Matka Jezusa jest utożsamiana z siostrą Mojżesza i Aarona, których ojcem był Imran. Teologowie muzułmańscy, chcąc wyjaśnić tę niezręczną sytuację, mówią o pokrewieństwie duchowym, pokrewieństwie myśli i życia między Rodziną Mojżesza a rodziną Maryi i Jezusa. Późniejsi autorzy muzułmańscy przyjmują już chrześcijańskie imiona rodziców Maryi, Joachima i Anny³⁹.

Bohaterem opowiadania jest żona Imrana (obok Adama, Noego i Abrahama jednego z najważniejszych Bożych wybrańców).

³⁹ Por. G. Gharib, *Musulmani*, w: *Nuovo Dizionario di Mariologia*, red. S. De Fiores, S. Meo, Cinisello Balsamo 1986, s. 1003 (dalej będzie używany skrót NDM); M. Borrmans, *Gesù Cristo e i musulmani del XX secolo*, dz. cyt., s. 107.

Poświęcając swoje dziecko Bogu, kobieta myślała, że porodzi chłopca. Choć urodziła dziewczynkę – Marię, Bóg przyjął dziecko i wziął je pod swoją szczególną opiekę, umieszczając w świątyni jerozolimskiej⁴⁰.

3.2.2. Pobyt Maryi w Świątyni Jerozolimskiej

Według *Koranu*, Maryja po swoim narodzeniu przebywała w świątyni jerozolimskiej. Jest o tym mowa w dwóch surach: 3 i 19. Oto poniższe fragmenty.

37. *...i zaopiekował się nią Zachariasz. Za każdym razem, jak wchodził do niej Zachariasz, do przybytku świętego, znajdował u niej zaopatrzenie. Powiedział: «O Mario! Skąd to przychodzi do Ciebie?». Ona powiedziała: «To jest od Boga». Zaprawdę Bóg daje zaopatrzenie komu chce, bez żadnego rachunku! [...].*

42. *I oto powiedzieli aniołowie: «O Mario! Zaprawdę Bóg wybrał Ciebie i uczynił Cię czystą, i wybrał Ciebie ponad kobietami światów.*

43. *O Mario! Poddaj się pokornie twemu Panu, wybijaj poklony i skłaniaj się wraz z tymi, którzy się skłaniają!»*

44. *To należy do opowiadań o tym, co skryte, które tobie objawiamy. Ty nie byłeś wśród nich, kiedy oni rzucali swoje trzciny, aby rozstrzygnąć, który z nich ma się opiekować Marią; i nie byłeś wśród nich, kiedy się sprzeczali.*

Na temat pobytu Maryi w świątyni znajdujemy krótki fragment jeszcze w surze 19:

16. *I wspomnij w Księdze Marię! Oto ona oddaliła się od swojej rodziny do pewnego miejsca na Wschodzie.*

17. *I oddzieliła się od nich zastoną.*

Pobyt Maryi w świątyni był według *Koranu*, wypełnieniem ślubu, jaki złożyła Bogu jej matka. Wybranie Maryi przez Boga w stosunku do innych kobiet ma charakter wyjątkowy. Bóg uczynił ją czystą i wybrał ponad inne kobiety. Maryja została umieszczona w świątyni jerozolimskiej i była chroniona tajemniczym „welonem”, który może być rozumiany, jako welon-kurtyna, lub jako welon-płaszcz, chroniący jej skromność i samotność przed wzrokiem ludzi⁴¹. Świa-

⁴⁰ Por. NDM, s. 1003.

⁴¹ Por. G. G h a r i b, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2: *Gesù e Maria nel islam*, Roma 1989, s. 13, mps.

dectwem wyjątkowego wybrania Maryi ze strony Boga był fakt, że podczas pobytu w świątyni Maryja była karmiona w sposób cudowny, a nikt z ludzi nie przynosił jej pożywienia (por. 3,37)⁴².

Interesujący i nie spotykany w Piśmie Świętym ani w tradycji biblijnej jest motyw rzucania przez kapłanów trzciny, aby rozstrzygnąć, który z nich ma sprawować opiekę nad Maryją podczas jej pobytu w świątyni. Według interpretatorów *Koranu* i muzułmańskiej legendy kapłani żydowcy spierali się między sobą, kto ma dostąpić zaszczytu sprawowania opieki nad Maryją w świątyni. Spór rozstrzygnięto w ten sposób, że rzucono trzciny do wód Jordanu. Maryją miał się zaopiekować ten, którego trzcina wypłynie na powierzchnię wody. Jedynie trzcina Zachariasza, ojca św. Jana Chrzciciela wypłynęła na powierzchnię i dlatego on został opiekunem Maryi⁴³.

Mówiąc o pobycie Maryi w świątyni *Koran* wzmiankuje tylko dwie jej rozmowy: z Zachariaszem i z aniołami. Do tego wątku jeszcze powrócimy.

3.2.3. Zwiastowanie

Według Pisma Świętego centralnym i kluczowym wydarzeniem w życiu Maryi i w całej historii zbawienia był fakt Wcielenia Syna Bożego i związany z tym fakt zwiastowania tego wydarzenia Najświętszej Maryi Pannie. Również w *Koranie* zwiastowanie Maryi zostało podkreślone w sposób wyjątkowy, co potwierdza fakt umieszczenia dwóch opisów tego wydarzenia w świętej księdze islamu.

Opis zwiastowania znajdujemy w surze 19 i w surze 3. Oto fragment sury 19:

17. *Wtedy posłaliśmy do niej Naszego Ducha i on ukazał się jej jako doskonały człowiek.*

18. *Powiedziała: «Szukam schronienia u miłosiernego przed tobą, jeśli jesteś bogobojny».*

⁴² Niektórzy komentatorzy *Koranu* dodają, że pokarm, jaki otrzymywała Maryja pochodził z raju, był cudownie rozmnażany, a na dodatek następowała cudowna wymiana: Maryja otrzymywała owoce letnie w czasie zimy a zimowe w czasie lata. Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2: *Gesù e Maria nel islam*, Roma 1989, s. 14, mps.

⁴³ Por. J. Bielawski, *Komentarz. Wprowadzenie. Przypisy, art. cyt.*, s. 855; G. Gharib, *Musulmani*, NDM, s. 1004.

19. *On powiedział: «Ja jestem tylko posłańcem twego Pana, aby dać tobie chłopca czystego».*

20. *Ona powiedziała: «Jakże mogę mieć syna, kiedy nie dotknął mnie żaden śmiertelnik ani też nie byłam występną?»*

21. *On powiedział «Tak będzie! Powiedział twój Pan: To jest dla mnie łatwe. Uczynimy z niego znak dla ludzi i miłosierdzie pochodzące od Nas. To jest sprawa zdecydowana!».*

22. *I poczęła go, i oddaliła się z nim w dalekie miejsce.*

Opis zwiastowania według sury 3 wygląda następująco:

45. *Oto powiedzieli aniołowie: «O Mario! Bóg zwiastuje ci radosną wieść o Słowie pochodzącym od Niego, którego imię Mesjasz, Jezus, syn Marii. On będzie wspaniały na tym świecie i w życiu ostatecznym, i będzie jednym z przybliżonych».*

46. *I będzie przemawiał do ludzi już w kołysce, a także jako mąż dojrzały; i będzie wśród sprawiedliwych».*

47. *Ona powiedziała: «O Panie mój! Jakże będę miała syna, skoro nie dotknął mnie żaden mężczyzna?».* Powiedział: *«Tak będzie! Bóg stwarza to, co chce! Kiedy on decyduje o istnieniu jakiejś rzeczy, to tylko mówi: Bądź! i to się staje».*

48. *On nauczył go Księgi mądrości, Tory i Ewangelii*

49. *i uczyni go posłańcem do synów Izraela: «Przyszedłem do was ze znakiem od waszego Pana. Ja utworzę Wam z gliny postać ptaka i tchnę w niego, i on stanie się ptakiem. Ja uzdrowię chorego i trędowatego i ożywię zmarłych – za zezwoleniem Boga. Ja opowiem, co będziecie i co gromadzicie w waszych domach». Zaprawdę w tym jest znak dla was, jeśli jesteście wierzącymi!*

50. *Ja przychodzę potwierdzać prawdziwość tego, co było przede mną w Torze, i aby uczynić dla was dozwolonym część tego, co wam było zakazane. Przyszedłem do was ze znakiem pochodzącym od Waszego Pana. Bójcie się Boga i słuchajcie mnie!*

51. *Zaprawdę, Bóg jest moim i waszym Panem! Przeto uczcijcie Go! To jest droga prosta!».*

Jak łatwo zauważyć koraniczne opisy zwiastowania zostały ułożone w oparciu o narrację, jaką znajdujemy w Ewangelii według świętego Łukasza. W surze 19 posłańcem, który udaje się do Marii jest Duch Boga, który nie ma nic wspólnego z Duchem Świętym, jest natomiast duchem anielskim, który przez późniejszych egzegetów muzułmańskich jest interpretowany jako anioł Gabriel. Posłańiec Boga objawił się Marii jako piękny młodzieniec. Z kolei w su-

rze 3 posłańcami Boga są aniołowie, tak jak w przypadku Abrahama (zwiastowanie narodzin Izaaka – Koran 11,69) oraz w przypadku Zachariasza (Koran 3,39)⁴⁴.

Interesujące, że według *Koranu* Bóg nie oczekuje na wolną odpowiedź Maryi. Wobec jej pytania o to, jak to ma się dokonać, pada ze strony posłańca Bożego krótkie stwierdzenie: „Tak będzie”. A więc zwiastowanie i dziewicze poczęcie Jezusa w łonie Maryi ukazywane jest jako wydarzenie postanowione przez Boga, wobec którego człowiek musi się bezwzględnie podporządkować. Nie podkreśla się, tak jak to jest w chrześcijaństwie, znaczenia *fiat* wypowiedzianego przez Maryję⁴⁵.

Celem sceny zwiastowania jest dziewicze poczęcie przez Maryję Jezusa. W surze 3,45 Jezus nazwany jest Słowem (*kalima*) pochodzącym od Boga i Mesjaszem. Określenia te, choć prawdopodobnie zaczerpnięte przez *Mahometa* z Ewangelii według św. Jana, nie mają nic wspólnego z ich chrześcijańskim znaczeniem. Jezus jest Mesjaszem i Słowem Boga, tylko w sensie wielkiego Proroka i posłańca Bożego, a nie w sensie Syna Bożego i Drugiej Osoby Trójcy Świętej⁴⁶. Z kontekstu koranicznego opisu zwiastowania oraz zgodnie z wielowiekową tradycją muzulmańską zwiastowanie Maryi miało miejsce w Jerozolimie, w miejscu, gdzie Maryja mieszkała, oddając się służbie w świątyni (w tzw. *mihrab*)⁴⁷.

3.2.4. Narodzenie Jezusa

Opis narodzin Jezusa z Maryi znajdujemy tylko w surze 19. Oto wspomniany fragment.

22. *I poczęła go i oddaliła się z nim w dalekie miejsce.*

23. *I doprowadziły ją bóle porodowe do pnia drzewa palmowego. Powiedziała: «Obym była umarła przedtem; obym była całkowicie zapomniana!».*

24. *Wtedy będąc u jej stóp dziecko zawołało do niej: «Nie smuć się! Twój Pan umieścił u Twych stóp strumyk.*

⁴⁴ Por. J. Gnilka, *Biblia a Koran*, dz. cyt., s. 110-112; por. G. Gharib, *Musulmani*, NDM, s. 1005.

⁴⁵ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 16-17.

⁴⁶ Por. J. Gnilka, *Biblia a Koran*, dz. cyt., s. 108-109.

⁴⁷ Por. G. Gharib, *Musulmani*, NDM, s. 1005.

25. *Potrząśnij ku sobie pień palmy. Ona ci zrzuci świeże dojrzałe daktyle.*

26. *Jedz, pij i daj oczom ochłodę! A jeśli zobaczysz jakiegoś człowieka, to powiedz: ślubowałam Miłosiernemu post, nie będę więc dziś mówić z nikim».*

Według *Koranu* Maryja porodziła Jezusa „w dalekim miejscu pod palmą”. Brak jest elementów ewangelicznych mówiących o Betlejem oraz o narodzinach w szopie, czy grocie pasterskiej wśród bydła i owiec. Niektórzy w sformułowaniu o dalekim kraju widzą echo biblijnych scen nawiedzenia bądź ucieczki do Egiptu. Te wydarzenia z historii zbawienia również nie zostały opisane w *Koranie*⁴⁸.

Natomiast opis troski, jaką Bóg otacza Maryję i jej dziecko zaraz po narodzeniu przypomina biblijny opis troski, z jaką ze strony Boga spotkała się Hagar, niewolnica Sary, gdy została wypędzona ze swoim synem Izmaelem na pustynię (por. Rdz 21, 8-21). Nie brak w tym opisie elementów cudownych, które nie występują w Ewangelii, jak chociażby pocieszenie Maryi przez nowonarodzonego Jezusa⁴⁹.

Późniejsi komentatorzy *Koranu* dodali do opisu narodzin Jezusa wiele różnych tradycji dotyczących bądź to czasu, w którym Maryja była w stanie błogosławionym (od dziewięciu miesięcy do jednego dnia), bądź palmy pod którą narodził się Jezus (miało to być drzewo suche, które ożyło, aby karmić Maryję i Jezusa), bądź wreszcie reakcji szatana na narodziny Mesjasza (w dniu narodzin Jezusa wszystkie bożki miały zostać strącone na ziemię, a szatan próbował zemścić się za to na Jezusie)⁵⁰.

3.2.5. Obrona przed oszczerstwami i posądzeniami o cudzołóstwo

Epizod dotyczące oszczerczego oskarżenia Maryi i jej obrony został zapisany w surze 19. Oto wspomniany tekst:

27 I przyszła z nim [Jezusem] do swego ludu niosąc go. Oni powiedzieli: «O Mario! Uczyniłaś rzecz niesłychaną!

28. O siostrzo Aarona! Twój ojciec nie był złym człowiekiem i matka twoja nie była występna».

⁴⁸ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 18.

⁴⁹ Por. G. Gharib, *Musulmani*, NDM, s. 1005.

⁵⁰ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 19.

29. *Wtedy ona wskazała na nie [dziecko]. Oni powiedzieli: «Jakże będziemy przemawiać do kogoś, kto jest w kołysce, do małego chłopca?».*

30. *On powiedział: «Zaprawdę, ja jestem sługą Boga! On dał mi Księgę i uczynił mnie prorokiem.*

31. *On mnie błogosławi, gdziekolwiek się znajduję. On nakazał mi modlitwę i jałmużnę – jak długo będę żył -*

32. *i dobroć dla mojej matki. On nie uczynił mnie tyranem, ani nieszczęśliwym.*

33. *I pokój nade mną w dniu, w którym się urodziłem, w dniu, kiedy będę umierał, w dniu, kiedy będę wskrzeszony do życia».*

W powyższym fragmencie czytamy o tym, że gdy Maryja wróciła ze swoim dzieckiem do domu, została oskarżona o nierząd. Maryja swoją obronę powierza swojemu synowi. Jezus w sposób cudowny (jako niemowlę) broni swej matki i potwierdza, że jest niewinna, a on sam został poczęty w sposób cudowny, stając się wyjątkowym posłańcem Boga.

Podsumowując fragmenty *Koranu* mówiące o Maryi Matce Jezusa, możemy stwierdzić, że w zasadniczych zarysach oparte są one na tradycji nowotestamentalnej i tradycjach zapisanych w apokryfach. *Koran* potwierdza fakt dziewiczego poczęcia Jezusa za sprawą Boga i wyjątkowej misji, jaka została zlecona Jezusowi i Jego Matce.

Warto dodać, że życie Maryi jest nie tylko przedmiotem nauczania katechizmowego w szkołach muzułmańskich (choć na ogół w wersji bardzo syntetycznej), ale jest też przedmiotem współczesnej poezji arabskiej, czego przykład możemy podziwiać w utworze Muḥhamada Rajab al.-Bayūmī, opublikowanym w jęz. włoskim pod tytułem *Scuoti verso di te il tronco della palma*⁵¹.

4. GODNOŚĆ I ROLA MARYI WEDŁUG KORANU

W oparciu o przytoczone teksty koraniczne możemy stwierdzić, że dla wierzących muzułmanów osoba Maryi Matki Jezusa ma znaczenie wyjątkowe. Jest ona jedyną kobietą w *Koranie* nazywaną po imieniu. Jej imię jest wymieniane 34 razy. Częściej jest wymieniane tylko imię Mojżesza (169 razy), Abrahama (69 razy) i Noego

⁵¹ Por. Rajab al.-Bayūmī M., *Scuoti verso di te il tronco della palma*, „Etudes Arabes” Roma, 1978 nr 48, s. 55-60, cyt. za: Borrman M., *Gesù Cristo e i musulmani del XX secolo*, dz. cyt., s. 245-250.

(43 razy). Natomiast rzadziej są wspomniane takie osoby jak Adam i Jezus (po 25 razy), Lot (27 razy), Jakub (16 razy) Izmael (12 razy) i inni⁵².

4.1. Maryja jako znak (ayat) dla świata

Jak zauważa Georges G a r i b, znaczenie Maryi dla muzułmanów wynika z faktu, że jest Ona przede wszystkim postrzegana jako „znak” (*ayat*) dla świata.

W *Koranie* podstawowa misja natury religijnej i moralnej jest przypisana prorokom. Natomiast rola Maryi i Jezusa są postrzegane jako znak, który Bóg dał całemu światu. Samo słowo znak (*ayat*) dosyć często występuje w *Koranie* (360 razy). Choć słowo to posiada różne znaczenia, to jednak podstawowy sens jest następujący: jest to sygnał pochodzący od Boga, dany dla wzbudzenia bądź umocnienia wiary w człowieka, mający również sprzyjać rozwojowi dobra i dobrobytu wśród ludzi, zwłaszcza poprzez budowanie sprawiedliwości i pokoju⁵³. W przypadku Jezusa i Maryi *ayat* przedstawia wszechmoc i potęgę Boga, które stały się widzialne w fakcie dziewiczego poczęcia Jezusa w łonie Maryi. Maryja dwukrotnie nazwana jest *znakiem dla świata*, mianowicie w surze 21,91 oraz w surze 23, 50. Oto jeden z tych tekstów:

I tę, która zachowała swoją czystość... My tchnęliśmy w nią nieco z Naszego Ducha. I uczyniliśmy ją i Jej Syna znakiem dla światów! (Koran 21,91).

Jak zaznacza wspomniany już Geores G h a r i b, ta wyjątkowość Maryi, która czyni ją znakiem Boga, wyraziła się w czterech aspektach. Są to: wybranie Maryi, jej oczyszczenie, jej wyjątkowe macierzyństwo oraz jej wyjątkowa godność⁵⁴.

4.1.1. Szczególne wybranie Maryi

O wyjątkowym wybraniu Maryi mówi cytowana już sura 3,42, w której aniołowie informują Maryję o jej wyjątkowym wybraniu:

⁵² Por. G. G h a r i b, *Musulmani*, NDM, s. 1006.

⁵³ Por. G. G h a r i b, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 21.

⁵⁴ Por. *tamże*, s. 22.

I oto powiedzieli aniołowie: «O Mario! Zaprawdę Bóg wybrał Ciebie i uczynił Cię czystą, i wybrał ciebie ponad kobietami światów (Koran 3,42).

A zatem Maryja należy do nielicznego grona szczególnych wybrańców Bożych, co więcej jest kobietą w sposób szczególnie wybraną przez Boga spośród wszystkich kobiet na ziemi, gdyż miała zostać matką Jezusa⁵⁵. Słyszymy tu echo ewangelii łukaszczej, w której św. Elżbieta nazywa Maryję *Błogosławiona między niewiastami* (por. Łk 1,42).

To szczególne wybranie Maryi przejawia się w wielu wydarzeniach zapisanych w *Koranie*, takich jak: pochodzenie z uprzywilejowanego rodu, troska Boga o jej osobiste życie, przyjęcie jej do świątyni pomimo tego, że była kobietą, cudowne obdarowywanie jej pożywieniem w świątyni oraz w momencie narodzin Jezusa itd⁵⁶.

4.1.2. Oczyszczenie Maryi

Maryja jest według *Koranu* znakiem dla świata także ze względu na swoją wyjątkową czystość i świętość. Czytamy o tym w przytoczonym powyżej fragmencie sury 3,42. Jak należy rozumieć tę wyjątkową czystość Maryi?

W *Koranie* jest mowa o kilku rodzajach oczyszczeń. Są to oczyszczenia rytualne (chodzi o obmycia rytualne), oczyszczenia fizjologiczne (np. oczyszczenie po miesiączce u kobiet, bądź po współżyciu seksualnym), oczyszczenia religijne (po kontakcie z poganami, bądź dopuszczeniu się bałwochwalstwa), oczyszczenia moralne (po dokonaniu przewinień moralnych). W *Koranie* jest mowa o podwójnym wymiarze czystości: jest to wymiar zewnętrzny (na ogół rytualny) i wymiar wewnętrzny (dotyczący osobistego kontaktu człowieka z Bogiem)⁵⁷.

Czystość Maryi muzułmanie odczytują w potrójnej perspektywie. Jest to przede wszystkim czystość fizjologiczna, to znaczy, że Maryja przez całe życie pozostała dziewicą i nigdy nie współżyła z żadnym mężczyzną. Po drugie jej czystość ma charakter religijny, tzn. Bóg tak przeniknął duszę Maryi swoim światłem, że ustrzegł

⁵⁵ Por. *tamże*.

⁵⁶ Por. G. Gharib, *Musulmani*, NDM, s. 1006.

⁵⁷ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 23.

ją od jakiegokolwiek grzechu bałwochwalstwa i kultu politeistycznego. Po trzecie wreszcie czystość Maryi ma charakter moralny, tzn., że Bóg tak umocnił jej wolę, iż nigdy nie popełniła złego czynu, stając się wzorem sprawiedliwości, uczciwości i prawości. *Koran*, mówiąc o Maryi nie używa słowa: święta (*qiddîqa*). Używa natomiast słowa *siddîqa*, co oznacza: wierząca, sprawiedliwa, cnotliwa (por. *Koran* 5,75)⁵⁸.

Jak dogłębne było to oczyszczenie Maryi? Autorzy muzułmańscy podkreślają, że dotyczy ono całego jestestwa Maryi, bowiem jest to uwolnienie od wszelkiej zmazy zarówno moralnej jak i religijnej. Według tradycji islamskiej, odwołującej się do samego *Mahometa*, każde dziecko w chwili narodzin wydaje okrzyk, ponieważ w tym momencie dotyka go swym palcem szatan, roztaczając nad nim swoje panowanie. Jedyńymi ludźmi, którzy ustrzegli się panowania szatana, są Jezus i Maryja, bowiem Bóg ich ochronił specjalnym welonem przed szatańskim dotykiem⁵⁹. Choć islam odrzuca naukę o łasce i naukę o przekazywaniu grzechu pierwotnego, to jednak niektórzy badacze w nauce islamu o świętości Maryi dostrzegają echo katolickiej nauki o jej Niepokalanym Poczęciu. Jednakże zdecydowana większość teologów uważa za niewłaściwe poszukiwanie w *Koranie* śladów nauki o Niepokalanym Poczęciu Maryi⁶⁰.

4.1.3. Macierzyństwo Maryi

Maryja jest także znakiem dla świata ze względu na swoje wyjątkowe macierzyństwo. Macierzyństwo Maryi ma wymiar niespotykany w historii. Bóg sprawił bowiem, że Maryja poczęła swego syna w sposób dziewiczy. *Koran* wielokrotnie podkreśla, że Maryja jest rzeczywistą, fizyczną Matką Jezusa, nazywając ją rodzicielką (*Koran* 5,100; 19,23) i matką (*Koran* 5,17; 5,75.116; 23,50). Na kartach

⁵⁸ Por. *tamże*, s. 23-24. W wersji polskiej słowo to zostało przetłumaczone jednak jako *święta*.

⁵⁹ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 24; M. Borrmans, *Gesù Cristo e i musulmani del XX secolo*, dz. cyt., s. 159-160.

⁶⁰ M. Jugie, *Note sur le Coran et l'Immaculée Conception*, w: *L'Immaculée Conception dans l'Écriture Sainte et dans la tradition orientale*, Roma 1952, s. 158-169; G. Anawati, *Islam and the Immaculate Conception*, w: *The Dogma of the Immaculate Conception*, Indiana 1958, s. 447-461; tenże, *Maria nell'islam*, „Sacra Doctrina” 18 (1873), s. 267-283.

Koranu Jezus jest wprost nazywany *synem Marii* 23 razy⁶¹. Macierzyństwo Maryi jest znakiem wszechmocy Boga, bowiem dla niego nie ma rzeczy niemożliwych.

Macierzyństwo Maryi ma charakter dziewiczy, chociaż *Koran* nie nazywa nigdy Maryi dziewicą i nie znajdujemy w nim odniesień do chrześcijańskiego ujęcia dziewictwa Maryi (przed, w czasie i po urodzeniu Chrystusa). Jednakże pewne wyraźne zbieżności z koncepcją chrześcijańską są dostrzegalne.

Dziewictwo Maryi przed narodzeniem Jezusa jest dla *Koranu* czymś oczywistym. Ona od swojej młodości była odizolowana od mężczyzn, pozostała dziewicą w chwili zwiastowania, a poczęcie Jezusa w jej łonie jest porównywalne do stworzenia Adama (*Koran* 3,59; 21,91; 3,47). Ponadto nigdy nie ma wzmianki o mężu Maryi, a Jezus jest nazywany synem Maryi, bez żadnego odniesienia do ojca (*Koran* 3,41; 19,20). Nie ma wzmianki w *Koranie* o dziewictwie Maryi „w czasie narodzenia Jezusa”. Natomiast o dziewictwie Maryi „po narodzeniu Jezusa” można wnioskować z całkowitego milczenia *Koranu* o jej ewentualnym mężu⁶².

Muzułmanie całkowicie odrzucają Boże macierzyństwo Maryi. Wśród 99 imion, jakimi nazywają Boga nie ma imienia Ojciec (*abb*). Według *Koranu* Bóg nie może mieć syna, bo Bóg jest Stworzycielem i nie ma małżonki (por. *Koran* 6,101). Wzywają więc chrześcijan, aby odrzucili nazywanie Jezusa Synem Bożym, a uznawali go tylko za posłańca i proroka Boga (por. *Koran* 4,171)⁶³.

Warto zaznaczyć, że według *Koranu* Maryja spełnia pewną funkcję pośredniczącą w dziele objawienia się Jezusa. Chodzi mianowicie o to wydarzenie, gdy Maryja przynosi Go, jako małe dziecko do swego ludu i wskazuje na niego, a on w sposób cudowny przemawia, objawiając swoją misję prorocką⁶⁴.

Warto także dodać, że dość rozpowszechniony jest wśród mużulmanek zwyczaj modlitwy do Maryi (jako kobiety obdarzonej wyjątkowym darem macierzyństwa) z prośbą o potomstwo. Nierzadko

---

⁶¹ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2: *Gesù e Maria nel islam*, Roma 1989, s. 25, mps.

⁶² Por. *tamże*, s. 25.

⁶³ Por. *tamże*, s. 26.

⁶⁴ Por. *tamże*, s. 27.

kobiety muzułmańskie przybywają do świątyń chrześcijańskich, gdzie przed obrazem lub figurą Maryi modlą się i palą świeczki⁶⁵.

4.14. Wyjątkowa godność Maryi

Maryja jest wreszcie znakiem dla świata przez swoją wyjątkową godność. Ta godność Maryi wynika z godności Jezusa i z Jej zjednoczenia z nim. Jest ona Matką wyjątkowego człowieka, tzn. proroka (Koran 3,48), apostoła obdarzonego szczególnymi darami charyzmatycznymi (Koran 3,49), który należy do dusz najbliższych Bogu (Koran 3,45). Godność Matki Jezusa potwierdza *Koran* w cytowanej już surze 3,42, gdy mówi, że jest ona wyniesiona ponad wszystkie światy. Po arabsku zwrot *ala nis al-âlamîn* oznacza wyniesienie ponad wszystkie byty stworzone; ludzi, aniołów, zwierzęta, świat ożywiony i nieożywiony. Godność Maryi jest więc najwyższa, tzn., że nie było i nie ma na świecie kobiety godniejszej od Maryi. Nawet umiłowana córka *M a h o m e t a F a t i m a*, ani jego żony nie dorównują godnością Maryi⁶⁶.

Uznawanie Maryi przez muzułmanów za szczególny znak, jaki Bóg dał wierzącym, koresponduje w sposób bardzo wyraźny z nauką Kościoła Katolickiego. Dla nas – katolików Maryja jest wyjątkowym znakiem, jaki otrzymaliśmy od Boga (por. Ap 12, 1; Iz 7,14). Ona została w sposób szczególny wybrana przez Pana (por. KK 61), jest cała czysta i święta (por. KK 56) i posiada godność największą ze wszystkich ludzi (por. KK 65-66).

Oczywiście muzułmanie nie uznają dogmatów o Bożym macierzyństwie i Niepokalanym Poczęciu Maryi, nie mniej szacunek, jakim darzą Matkę Jezusa, jest wyjątkowy.

4.2. Maryja jako wzór (mathal) dla wierzących

W islamie Maryja jest także uważana za wzór dla wierzących. *Koran* i tradycja muzułmańska widzą w niej wzór wiary, pobożności i wstrzeźliwości. Jest także przedstawiana jako wzór prawdziwej muzułmanki. O tym, że Maryja jest dla muzułmanów wzorem czytamy w surze 66,11-12.

⁶⁵ Por. B. Zaorska, *W cieniu islamu*, dz. cyt., s. 34.

⁶⁶ Por. G. Gharib, *Musulmani*, NDM, s. 1007.

11. I Bóg dał jako przykład tym, którzy uwierzyli, żonę Faraona. Oto ona powiedziała: «Panie mój! Zbuduj dla mnie u Siebie dom w ogrodzie! Wybaw mnie od Faraona i od jego dzieci! I wybaw mnie od ludzi niesprawiedliwych!

12 I Marię, córkę Imrana, która zachowała dziewictwo; tak więc tchnęliśmy w nią nieco z Naszego Ducha. I ona potwierdziła słowa swego Pana i Jego Książ, i była wśród pokornych».

Arabskie słowo „wzór” (*mathal*), które w *Koranie* ma wiele znaczeń w wersecie 11 i 12 oznacza przykład do naśladowania.

4.2.1. Maryja wzorem wiary

Maryja w islamie jest przedstawiona przede wszystkim jako wzór wiary. Wiara w Boga jedynego i oddanie się Jemu są podstawowymi cechami wierzącego muzułmanina. Te cechy można dostrzec w życiu i czynach Matki Jezusa. Maryja swą wiarę wyraziła przede wszystkim w chwili zwiastowania, ale potem wielokrotnie potwierdziła ją w trudnych momentach swego życia, okazując bezgraniczne zaufanie Bogu (Koran 19,18), poddając się woli Bożej (Koran 3,47; 19,21), uciekając się po pomoc do miłosiernego Boga (Koran 3,37). Wiara Maryi zawiera więc w sobie wszystkie te elementy, które powinny charakteryzować wierzącego muzułmanina⁶⁷.

4.2.2. Maryja wzorem pobożności

Dla wyznawców islamu Maryja jest także wzorem pobożności. Świadczy o tym fakt, iż całe swoje dzieciństwo przeżyła w świątyni jerozolimskiej pod okiem Zachariasza. W czasie zwiastowania aniołowie wezwali Maryję do posłuszeństwa Bogu i do oddawania mu czci poprzez modlitwę połączoną z oddawaniem mu pokłonów (por. Koran 3,43). To wezwanie aniołów jest przykładem przekazywanym kobietom muzułmańskim, aby naśladowały Maryję w modlitwie⁶⁸.

Podobnie w oparciu surę 19,26 mówiącą o tym, iż Maryja zachowała post i milczenie wracając do swej ziemi z małym Jezusem, wy-

⁶⁷ Por. *tamże*, s. 1008.

⁶⁸ Por. G. Gh ar ib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, cz. 2, dz. cyt., s. 31-32.

kształciła się wśród niektórych szuytów tradycja tzw. postu dziewicy, polegającym na tym, iż dziewczęta zachowują post w milczeniu na wzór Matki Jezusa⁶⁹.

4.2.3. Maryja wzorem wstrzemięźliwości

Chociaż w islamie nie ma miejsca na krzyż w żadnej formie, i chociaż ideą przewodnią *Koranu* jest zachęta do korzystania z dóbr tej ziemi, doznawanie rozkoszy cielesnych i poligamia, to jednak zadziwia fascynacja, jaką *Mahomet* miał w stosunku do dziewicy Maryi. Badacze *Koranu* uważają, że w ten sposób dał kobietom muzułmańskim wzór postępowania, aby szanowały swoją godność, pamiętały o wstydlivości i troszczyły się o to, by żyć w zjednoczeniu z Bogiem⁷⁰.

Osobistym bólem *Mahometa* był fakt, że nie miał synów, a jedyny syn – Ibrahim, narodzony z niewolnicy koptyjskiej – Mariam, szybko mu zmarł. Dlatego całą swoją miłość przelał na swoje córki, zwłaszcza umiłowaną córkę Fatimę. Stąd też nie był mu obcy los kobiet muzułmańskich. Dość rygorystyczne nakazy dotyczące wstydlivości kobiet (jak zakaz pokazywania się publicznie bez zakrycia twarzy, zakaz spotykania się z nieznajomymi, obowiązek przebywania w murach swojego domu), które dziś wydają się dyskryminacją kobiet, w zamiśle *Mahometa* miały chronić ich godność i chronić przed pożądlivością tak kobiety, jak i mężczyzn, o czym czytamy w surze 33:

A kiedy prosicie je o jakiś przedmiot, to proście je spoza zastony. To jest przyzwoitsze dla waszych serc i dla ich serc (Koran 33, 53)⁷¹.

W tym kontekście Maryja także dziś jawi się jako wzór wstydlivości i czystości dla kobiet muzułmańskich.

4.2.4. Maryja – „muzułmanka”

Mahomet na początku swojej działalności religijnej, w okresie mekkańskim, głosił i działał w zgodzie z „ludźmi Księgi” i nie był wrogo nastawiony do chrześcijan i Żydów. Zmiana jego poglądów

⁶⁹ Por. *tamże*, s. 32.

⁷⁰ Por. G. Gharib, *Musulmani*, NDM, s. 1008.

⁷¹ Por. G. Gharib, *Maria nel Corano e la tradizione islamica*, dz. cyt., s. 33-34.

nastąpiła w okresie medyńskim, gdy oskarżył „ludzi Księgi” o zdradę prawdziwego objawienia. W tym momencie zaczął przypisywać swojej religii wszystkie te postacie biblijne, które w historii okazały się czcicielami Jedyne Boga. Zaliczył ich w poczet prawdziwych muzułmanów, czyli wiernych. Według *Koranu* prawdziwym muzułmaninem był Noe, Abraham, Izmael, Jakub, Mojżesz, Salomon, Jezus i jego apostołowie.

Maryja nigdy nie jest nazwana w *Koranie* muzułmanką, ale jest przedstawiona jako wierząca w Boga Jedyne i wyznająca jedyną prawdziwą wiarę, czyli wiarę muzułmańską. Może więc być nazywana i jest nazywana prawdziwą muzułmanką.

Wzorczość Maryi, o której mówi *Koran* jest wyjątkowo bliska nauce Kościoła Katolickiego. Sobór Watykański II, a za nim Paweł VI w adhortacji *Marialis cultus* podkreślili, że Maryja jest dla Kościoła typem i wzorem zwłaszcza w macierzyństwie i dziewictwie. Jest Ona wzorem wiary (por. KK 63), dziewictwa (por. KK 63), a Paweł VI nazwał ją *Nauczycielką pobożności* (MC 21), *Dziewicą słuchającą* (MC17) oraz *Dziewicą modlącą się* (MC 18). Tak więc dla chrześcijan jak i dla muzułmanów Maryja jawi się jako wzór człowieka wierzącego, który realizuje i wypełnia swoją wiarę w Jedyne Boga codziennym życiem.

ZAKOŃCZENIE

Fakt, że Jezus i Maryja spotykają się w świecie muzułmańskim z szacunkiem, jest przyjmowany przez nas, chrześcijan z radością. Wspólna wiara w jednego Boga Stworzyciela nieba i ziemi, a także uznawanie Jezusa za Pośłańca Bożego a jego Matki za znak i wzór, jaki Bóg dał ludziom, zbliża obie religie. Jednakże te cechy wspólne nie mogą przyciemnić podstawowego faktu, że Chrystus nie jest uznawany za Syna Bożego, a w związku z tym Maryja nie jest uznawana przez muzułmanów za Matkę Bożą.

Poznanie prawd wiary muzułmańskiej przez chrześcijan, oraz prawd wiary chrześcijańskiej przez muzułmanów, powinno służyć wzajemnemu zbliżeniu. Chcąc dostrzec w drugim człowieku brata i dziecko tego samego Boga, należy szukać wspólnych dróg. Oczywiście w kontekście historycznych uprzedzeń i obecnej sytuacji społeczno-politycznej nie jest to zadanie łatwe. By jednak mogło dojść do pojednania i współpracy między tymi dwiema religiami,

potrzebne jest otwarcie się na drugą stronę i umiejętność dostrzeżenia tych cennych wartości i walorów, które ta druga religia sobą reprezentuje (np. bardzo cenne w islamie jest odważne manifestowanie swojej wiary poprzez fakt publicznego modlenia się do Boga). Nie znaczy to oczywiście, że należy rezygnować z chrześcijańskich dogmatów wiary. Poznanie islamu może jednak pomóc nam katolikom z jeszcze większą miłością przyłgnąć do Pana Boga i do wiary chrześcijańskiej oraz żyć tą wiarą na co dzień. W tym kontekście osoba Maryi, która cieszy się szacunkiem i uznaniem także wśród muzułmanów może być pomostem łączącym obie religie. Zwłaszcza patrzenie na Maryję jako na wzór do naśladowania (mariologia eklezjotypiczna) jest bliskie obu religiom. Maryja jest bowiem tak dla chrześcijan, jak i dla muzułmanów wzorem wiary, pobożności i czystości (wstrzemięźliwości). Może więc być nazywana zarówno „Pierwszą chrześcijanką” jak i prawdziwą „muzułmanką”, bo całkowicie i bez zastrzeżeń oddała się na służbę Bogu Jedynemu.

RIASSUNTO

In questo articolo viene presentata la figura della Beata Vergine Maria nel Corano e nella tradizione islamica. In base al materiale presentato l'autore sta cercando di dare una risposta alla domanda: „In che senso la persona di Maria Santissima può essere il ponte tra il mondo cristiano e quello islamico?”

Il problema viene affrontato in quattro parti. Nella prima parte – introduttiva – viene presentata la storia dell'islam e le sue note caratteristiche. L'autore si sofferma soprattutto sulla questione dei „santi nella religione musulmana” e sul problema del loro „culto”. Nella seconda parte viene delineato l'attitudine dell'islam verso il cristianesimo, innanzitutto il posto che Gesù, Figlio di Maria, occupa nella religione dei musulmani. Nella parte seguente vengono presentati tutti i testi del Corano che parlano della vita di Maria. L'autore riporta quindi i frammenti che parlano della nascita di Maria, del suo soggiorno nel tempio di Gerusalemme, dell'Annunciazione, della nascita di Gesù, e della difesa di Maria da un'atroce calunnia. L'autore interpreta questi testi secondo il valore e significato che gli dà la tradizione islamica, paragonandoli con i testi cristiani. Alla fine, nella quarta parte, viene presentata la dignità di Maria e il suo ruolo nell'islam. La Madre di Gesù si presenta ai musulmani soprattutto come segno (*ayat*) e come esempio (*mathal*) per i credenti.

La ricerca compiuta dall'autore permette di confermare che, nonostante molte differenze tra i cristiani e i musulmani nel modo di guardare Maria (fra le quali la differenza principale sta nel fatto che i musulmani non riconoscono Maria come Madre di Dio), si possono trovare molti aspetti comuni. Tutte e due religioni riconoscono il ruolo eccezionale di Maria nel progetto divino di salvezza. Inoltre, ambedue le religioni vedono in Maria il segno e l'esempio per i credenti. Perciò La riconoscono come „perfetta cristiana” e „perfetta musulmana”. In questo senso la figura di Maria può aiutare nel dialogo interreligioso tra queste due grandi religioni.

o. Grzegorz M. Bartosik OFMConv